

МАРИНЕНКО П. І.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ФУНКЦІОНУВАННЯ ЕВФЕМІЧНОЇ ЛЕКСИКИ В СУЧАСНІЙ ІСПАНСЬКІЙ МОВІ

У статті йдеться про функціонування евфемізмів в сучасній іспанській мові на матеріалі періодики іберійського ареалу, звертається увага на функції евфемізмів в іспанській періодиці, виділяються лексичні групи евфемізмів.

Ключові слова: евфемізм, евфемізація, функція, номінація, конотація.

В статье идет речь о функционировании эвфемизмов в современном испанском языке на материале периодики иберийского ареала, обращается особое внимание на функции эвфемизмов в испанской периодике, были выделены лексические группы эвфемизмов.

Ключевые слова: эвфемизм, эвфемизация, функция, номинация, коннотация.

The article deals with the functioning of euphemisms in present-day Spanish Iberian press, paying special attention to euphemism functions in the Spanish press, lexical euphemism groups are determined as well.

Key words: euphemism, euphemism process, function, nomination, connotation.

Життя мови й людини взаємно пов'язані і знаходяться в постійному розвитку, тому евфемізми як і все решта в мові перебувають у постійному розвитку. Людина визначає місце, де має існувати кожний евфемізм. Евфемізми часто вживаються в тих контекстах, де з'являється щось неприємне, непристойне, грубе, неввічливе тощо, проте всі ці поняття визначаються суб'єктивно, саме тому евфемізми слід пов'язувати не лише з мовою, але й з культурою. Вживання евфемізмів у багатьох мовах відбувається у схожих ситуаціях, що підтверджує думки про схожість культурних реалій у різних народів і про універсальність концептів.

Метою цієї статті є визначення основних сфер функціонально-прагматичного існування евфемічної лексики в сучасній іспанській мові на матеріалі періодики іберійського ареалу. Газети є найтрадиційнішим засобом масової інформації, а ступінь мовної коректності текстів засобів масової інформації породжує сприятливі умови для виникнення та використання евфемізмів, які утворюються не спонтанно, а під впливом цензури та в межах іміджу самого видання. Матеріалом слугували евфемізми в газетах "El País", "El Mundo", "ABC", "Vanguardia", "La Voz de Galicia". Ця

вибірка спричинена популярністю зазначених видань в сучасному іспанському друці та здібністю відображати сучасний стан мови, її зміни та тенденції розвитку.

Актуальність статті обумовлена вивченням мови з позицій антропоцентричного підходу, відсутністю комплексних досліджень евфемізмів в сучасній іспанській мові. **Об'єктом** дослідження стали евфемізми в іспанській періодиці іберійського ареалу кінця ХХ початку ХХІ століть.

У зарубіжному та вітчизняному мовознавстві традиційне трактування евфемізмів суттєво не відрізняється: евфемізмами є непрямі позначення речей, які мовці використовують через почуття сорому [1:123]. Іншими словами, це є результат субституції грубих, різких чи непристойних понять м'якими перефразованими виразами. Евфемізми мають на меті забезпечити безконфліктну комунікативну ситуацію, не визвати негативної реакції з боку адресата. Цьому сприятимуть імплікаційні властивості евфемізмів, що існують опосередковано між денотатом та евфемізмом за допомогою позитивної асоціації чи певного мисленнєвого образу у свідомості мовців.

В явищі евфемізації можна виділити соціальний та психічний аспекти. Соціальний аспект є заміною прийнятними номінаціями прямих найменувань предметів чи явищ, що викликають негативну оцінку та стають забороненими внаслідок соціальних (моральних та релігійних) мотивів. До психічного аспекту можна віднести найменування предмета чи явища, що викликає негативну емоцію (страх, сором, огиду). Похідна природа найменування в евфемізмах виражається у встановленні мисленнєвих зв'язків між денотатом, пряме позначення якого табується, та асоціатом, що є обов'язковим [2:4–5].

Сутність процесу евфемізації переслідує низку цілей, які полягають у наміру мовців уникати комунікативні конфлікти, не створювати у адресата дискомфорту. Іншою ціллю може бути завалювання, камуфляція сутності певної ситуації (дуже поширена серед політиків). Також можуть бути використані евфемічні вирази та слова для того, щоб скрити від оточуючих те, що мовець хоче висловити лише конкретному адресату.

Для процесу евфемізації мовлення основними та суттєвими моментами є наступні положення [3:31–32]: 1) оцінка мовцем предмету мовлення в певному контексті чи адресатом як грубість, різкість, непристойність; 2) підбір мовцем таких позначень, що не просто пом'якшують грубі слова та вирази, але й маскують, вуалюють суть явища; 3) залежність вживання евфемізму від контексту та від умов мовлення – чим суворіший соціальний контроль мовленнєвої ситуації і самоконтроль мовцем власного мовлення, тим вірогідніше поява евфемізмів, і навпаки; 4) соціально обумовленість уяви про те, що може бути евфемізмом: те, що в одному середовищі розцінюється як евфемізм, в іншому може отримувати протилежні оцінки.

Евфемізми в сучасній іспанській мові на матеріалі періодики іберійського ареалу можуть мати низку функцій.

Функція для завалювання має на маті прагнення мовця приховати певні площини дійсності, про які він не хоче говорити відкрито, неприховано, відверто. До цієї функція досить часто звертаються політики для того, щоб приховати певні реалії, які можуть викликати заперечливу і негативну реакцію аудиторії: “*mentir*”

Todos acaban por parecerse hasta en los menores detalles, la misma pose, el mismo discurso vacuo, idüntica capacidad para negar lo evidente o distorsionar la verdad, la misma falta de pudor para justificar lo injustificable (El Mundo, 21/12/1994).

Запобіжна функція має на меті використання евфемізмів для того, щоб замінити давні заборонені поняття, які ще зберігаються в свідомості людини (евфемізми на позначення фізіології людини, смерті, релігійної тематики тощо): “Dios”

HACE siglos que se inculca en nosotros la idea de un "Creador" separado de la "criatura", como tambiün la de un yo separado del Universo, y en consecuencia la de "un cuerpo separado del espacio ..." (ABC Cultural, 27/12/1991).

Іншою важливою функцією евфемізмів є кооперуюча, що відображає бажання мовців зберегти мовленнєве співробітництво для вирішення різноманітних завдань комунікації, так багато евфемізмів вживаються для запобігання дискомфорту, незручних лоскотливих ситуацій, дискримінації: “*invólido*”.

Un discapacitado tiene derecho a un asistente personal, lo mismo que un anciano, etcütera (La Vanguardia, 15/09/1994).

Намагання певним чином мовця впливати на ціннісні установки адресата, змінити його ставлення до висловлюваного та спонукати до певних дій складає риторичну функцію: “*barato*”

Mendoza prosiguiy que en el caso de que Valdano no encontrara en el mercado jugadores de categoria, o precio conveniente, que "puedan mejorar lo que ya tenemos, al tiene en las categorias inferiores elementos suficientes para realizar una campaña importante" (La Vanguardia, 30/06/1995).

Навмисна евфемізація неприйнятих реалій членами певної вікової, соціальної, професійної груп для ускладнення перцепції висловлення особами, що не належать до цієї групи, є конспіративною: “*preso*”

Los agentes sospechan de Stephanie Maurette, compacera sentimental de Santiago Cobos Hernández, un peligroso recluso de 31 años condenado por homicidio frustrado y detención ilegal, y que ha participado en varios motines e intentos de fuga (La Voz de Galicia, 18/12/2000).

Підвищувальна функція полягає в тому, що мовець представляє певні реалії у похвально-позитивному оточенні, гіперболізує низькі стандарти. Мовець прагне представити їх таким чином, щоб реципієнт мотивував їх за більш сприйнятті. Таким чином, мовець піднімає статус денотата, справляє позитивне враження на реципієнта і по новому називає вже відомий предмет. Зазвичай, з цією функцією позначаються зневажливі, непривабливі та непрестижні товари, професії, установи, що за інших обставин не привернули б уваги реципієнта: “*pagador de impuestos*”

Desde el junio, informy el delegado especial, unas 3.000 inspecciones han sido suspendidas en la comunidad catalana al optar el contribuyente por regularizar su situación tributaria (La Voz de Galicia, 23/11/1991).

Евфемізми, які вживаються багатьма мовцями суспільства в різних мовленнєвих контекстах, є загальноновживаними. У періодику проникає також багато загальноновживаних евфемізмів, які свідчать про певну затримку демократизації тенденцій розвитку мови, і в публіцистичному стилі в першу чергу. Евфемізми, які можна

зустріти в текстах сучасної іспанської періодики, розподіляються на декілька груп.

Перша група пов'язана з темами релігії. Вона є розповсюджена, оскільки іспанське суспільство базується на християнській релігії, що породжує досить багато забобонів, табу щодо надприродних сил, звертання до Бога тощо. Бог – *El Creador, Secor, Jesucristo, Padre de la Luz, El Mbs Santo, El Veedor de todo*. Диявол – *Engel cando, maligno, demonio, padre de las mentiras, prncipe de las tinieblas*.

Друга група стосується теми смерті. В цій групі доволі часто використовуються метафоричні евфемізми, що складаються з декількох лексико-семантичних компонентів і походять з різних сфер буття (подорож, релігія, військові дії, спорт, відпочинок тощо): *estar en el paranso, tomar el tiro final, ser fuera de juego, ьltimo viaje, descanso eterno*.

Наступна група пов'язана з людиною, її анатомією, фізіологічними процесами та статевим життям, яка спричинена негативними почуттями людини – безчестям, соромом, відразою та огидою. Для проведення евфемічної субституції мовці вдаються до таких лексичних складових елементів, як назви фруктів, посуду, інших частин тіла, їжі, геометричні терміни тощо – *manzanas, melocotones, cubo, tercera pierna, npecies, globos*.

Слід окремо виділити підгрупу особистих вад, до яких належать брехливість, інтелектуальна обмеженість, психічні розлади, ожиріння: *inventar los hechos, corpulento, bollo, no ver mbs alla de sus narices, ataque de nervios, desequilibrado*.

Наступна група евфемізмів в іспанській мові на матеріалі періодики іберійського ареалу виділяється у групу з негативними суспільними виявами. Таким чином, евфімізуються прямі номінації алкоголізму, криміналізму, наркоманії, проституції: *alumbrado, cocido, mareado, contento, alegre, enganchado, adicto, cosa, dependiente, chica, mujer, mujer perdida*.

Також виділяється група медичних евфемізмів, багато з яких творяться медиками замість прямих номінацій, що набули негативних конотацій внаслідок тривалого вживання: *ataque cardiaco, tumor, enfermedad mitytica, afecciyn*.

Широку групу утворюють евфемізми що належать до політичної лексики. Це пояснюється тим, що політика часто спрямована на пропаганду і має за мету на підготовленому матеріалі вплинути на слухачів, з одного боку, і з іншого, – завуалювати інформацію. Політичні евфемізми розповсюджуються через засоби масової інформації для виправдання використання певної дії та переконання людей за допомогою мовних ресурсів у її відповідності та доцільності: *dispositivo, acciyn, perder terreno*. Часто застосовуються аббревіатури для уникнення зневажливого та негативного ефекту прямих номінацій: “*armas de destrucciyn masiva*”.

El jefe de los inspectores de Estados Unidos que buscan ADM en Irak, Charles Duelfer, se salvy este lunes de morir en un ataque suicida en el que murieron dos de los guardaespaldas de su convoy de seguridad (El Mundo, 10/11/2004).

Отже, в сучасній іспанській мові на матеріалі періодики більшість евфемізмів утворюються на основі вторинної номінації з нейтральною чи позитивною конотацією для полегшення процесу передачі повідомлення і вживається для субституції соціальних чи психологічно неприйнятих прямих номінацій, табу.

Перспективним представляється подальше дослідженням евфемізмів, а саме тих, що не позначають негативний денотат, а є фонологічно співзвучними зі словами табу або лексичними замінниками обсцінних одиниць. Подальше дослідження може бути спрямованим на вивчення мовних засобів та способів евфемізації в іспанській мові.

ЛІТЕРАТУРА

1. Пауль Г. Принципы истории языка / Герман Пауль. – М. : Изд-во иностранной лит., 1960. – 500 с.
2. Кацев А. М. Языковые табу и эвфемия / Кацев Александр Михайлович. – Л. : ЛГПИ им. А. И. Герцена, 1988. – 80 с.
3. Крысин Л. П. Эвфемизмы в современной русской речи / Крысин Леонид Петрович // Русистика. – Берлин, 1994. – № 1–2. – С. 28–49.